

961012-1

Kantova argumentace pro nepoznatelnost tzv. věci o sobě obsahuje v sobě de facto sofisma. Předpokládá se tu totiž, že samo poznání nutně a za všech okolností ovlivňuje to, co je poznáváno, takže věc sebelépe poznána už není onou původní, ještě nepoznanou věcí o sobě. Z toho pak vyplývá, že jakákoliv sebeusilovnější snaha o objektivitu musí nutně troskotat, protože samo poznávání a poznání je vždycky záležitostí subjektu a tedy nezbytně v nějaké míře subjektivní. Tak tomu ovšem není. Objektivní poznání je v jistém smyslu možné, ale problém spočívá v tom, co vlastně ono slovo „objektivní“ znamená. A pak je tu ovšem druhý stejně závažný problém, totiž zda takovým objektivním poznáním můžeme poznat vše, přesněji: zda můžeme objektivním poznáním postihnout „věc“ vcelku, „věc“ celou (a kdy ano, a kdy ne). Protože se filosofie kdysi formovala zároveň s geometrií a zčásti po jejím vzoru, začněme nejprve s geometrickými útvary, např. s trojúhelníkem. Je vůbec trojúhelník „věcí o sobě“? To je jistě věcí zcela zásadní, neboť odpověď na tuto otázku závažně upřesní, co vlastně „věcí o sobě“ skutečně míníme. Od té chvíle, kdy někdo poprvé pojmově přesně míní trojúhelník, nelze jej myslit ani mýnit jinak (můžeme jen myslit či mýnit něco jiného). Od té chvíle tudíž, kdy byl poprvé v něčí mysli trojúhelník jako přesný pojem nasouzen a zároveň jako intencionální předmět (= myšlenkový model) konstruován, se pro všechny další myslící bytosti, schopné to pochopit a mýnit tedy trojúhelník stejně, tj. jako tíž, chová jako „věc o sobě“: není už na ničem a na nikom závislý. Že přitom musí být zachovány některé předpoklady (např. že jde o geometrii eukleidovskou), není nic, čím by se tento případ vymykal s řady jiných, kde jde o něco tzv. „reálného“ resp. reálně skutečného (jak se to obvykle nazývá, přičemž nechme na tomto místě stranou své výhrady vůči termínu *res a realis*). Svým způsobem můžeme dokonce mít za to, že takovéto „ideální“ myšlenkové modely jsou vlastně jedinými „věcmi o sobě“, které mají vskutku objektivní charakter a které lze také objektivně poznat (přinejmenším do jisté míry objektivně, i když to neznamená, že nebudeme muset vymýšlet nové pojmy a nové myšlenkové modely, jež pak budeme moci konfrontovat resp. dávat do souvislostí s oněmi původními, protože řadu dalších, původně netušených vlastností např. takového trojúhelníku budeme moci poznat teprve tehdy, když si zavedeme takové dvojice pojem-intencionální předmět, jako je např. těžiště trojúhelníka, střed kružnice vepsané a opsané, když se pokusíme nějak kvantifikovat a měřit úhly, když začneme uvažovat o konstrukci čtverců nad stranami pravoúhlých trojúhelníků, když se naučíme vyjadřovat vztahy mezi stranami a úhly v trojúhelníku goniometrickými funkcemi atd.atd.). Tu se nepochybně ukáže, že poznávání neznamená jen zírání a nahlížení, jak se mylně domnívali staří Řekové, ale především duševní a myšlenkovou (a duchovní) aktivitu. Zároveň se však ukáže, že tato aktivita není a nemá být tím, co vposledu rozhoduje o povaze konstituovaného intencionálního předmětu, nýbrž že naopak musí být schopna na sebe brát povinnost dodržovat jistá pravidla, bez nichž by se nikdy nedokázala opětovně vztahovat k příslušné „věci o sobě“ jako k téže.

(Písek, 961012-1.)